DECANI FACULTATIS MEDICÆ

GEORGII VVOLFFGANGI WEDELII,

Medic. Doctoris, Consiliarii & Archiatri Ducalis Saxonici, Theoretices Professoris Ordinarii,

h. t.

Academiæ PRO-RECTORIS,

PROPEMPTICON INAUGURALE

De

SALE INSULSO.

JENÆ,
LITTERIS KREBSIANIS,
ANNO M DC XCI.

NOn ſine cauſâ veteres Sapientiam in quadrato ſtatuebant, ut fortunam rotundo lapidi inſidentem, innuentes hujus volubilem & in horas mutabilem, illius verò ſedem firmam & inconcuſſam eſſe.

Alio longe elegantiori emblemate firmitudinis ſapientiæ divinæ ſimulachrum exhibet Salvator Optimus Maximus, *Marc. 9. 50.* quando *καλὸν τὸ ἅλας, inquit, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσητε. Bona res eſt ſal, cæterum ſi ſal inſulſum fuerit, in quo ipſum condietis?*

Dixerat antea ad ſuos, *Matth. 5. 13.* ipſos eſſe ſal terræ, ſeu divinâ ſapientia tinctos & imbutos, noſſe viam ſalutis & aliis doctrinam illam cœleſtem impertire debere, complexus ſic ſimul pietatem ſinceram, fidem, prudentiam, quod quidem à ſacrorum horum myſtis repetendum huc eſt. Sapientiam item hanc divinam ſolum & unicum eſſe condimentum verborum, morum, factorum & totius adeò vitæ. Laude extollens hanc ſubjungit cavendum eſſe, ne *τὸ ἅλας ἄναλον ſal inſulſum* fiat, ſeu, ut alibi id effertur, ne *μωρανθῇ, infatuetur:* non eſſe enim aliud condimentum, quo ſalire & condire animos liceat.

Hæc optimè quidem habent, ſed clarius res patebit, ſi noverimus, quomodo ſal in comparationem hanc veniat, & quid ſit, vel quomodo reddatur inſulſum. Id enim ſi conſtet, longè rectius videntur patere poſſe hæc omnia. Cumque contraria juxta ſe poſita magis eluceſcant, nec ſimpliciter dicatur, habere debere Chriſtum ſequentes illud ſal myſticum, ſed & ſi non habeant, quam miſerè degant, duo iſta laudata attendenda potiſſimum veniunt.

Et primum quidem è ſalis affectionibus clarere & emicare poteſt. Salis puta culinarii, tanquam ſimplicioris & omnium communiſſimi.

In ſale nil deſideratur magis quàm *ſapor,* quem & ipſum habet *καθ' ἐξοχὴν,* & aliis omnibus infinitis modis fœnerat, unde & in principiorum chimicorum cenſum venit ſal tanquam primum ſapidum. Non ſapit eſca benè, quæ datur absque ſale. Omnia ſapida propter

ſal

fal faporem obtinent fuum & pro falis hujus quantitate, qualitate, mifcelâ diverfitatem fortiuntur vel offerunt guftatui expofita.

Uti itaque fapor commendat cibos, ita fapientia animum, fapientia cumprimis divina, quæ radicatur in fapientiæ fonte θεανθρώπῳ mellitiffimo. Quo fapidior feu fapore gratior cibus, eo acceptior; quo magis increfcit facra illa & vera fapientia, eo magis decorat mentem.

Si à fapore difcefferimus, laudanda in fale eft *integritas*, ut fibi relictum fit, neutiquam permixtum alieno odore, fapore, colore inquinatum. Ipfum fibi fufficit, nullo eget additamento alio, neque aliud, ipfi contra facit ad ciborum gratiam apparandam. Quo purius fal eft, eo melius, eo fapidius. Idem valet de divinâ fapientiâ, impermixtam, infucatam hanc effe oportet, nullâ affutâ fapientiâ humanâ, quæ coram Deo ftultitia eft, nullâ eget acceffione, inftar puriffimæ & illibatæ virginis fe habens. Nec dividi debet vel commaculari carnis illecebris, vel aliis mundanis quisquiliis.

Integritatem falis excipit *confiftentia*. Tamdiu fal nomen fuum retinet, & in ufus cedit cibarios maximè, quamdiu menfis imponi, & cibis infpergi poteft, candore confpicuum & corporaturâ decenti. Quando verò vel pluvio cœlo, vel aquâ temperatum deliquium patitur, (ita loquuntur chimicorum filii,) non perditur quidem penitus; ufum verò fuum ordinarium deponit. Confiftentia hæc emblema eft conftantiæ, ut Chriftianâ fapientiâ confpicui non diffluant ad mundi delicias, ad perfuafiones religioni & confcientiæ contrarias. Semper eadem effe debet, non deliquium pati, vel flecti aquis tribulationum & calamitatum.

Denique *condiendi aptitudo* reliquis omnibus addit colophonem affectionibus, ad confervanda illa, quæ affervare intendimus, ad durationem puta longiorem, ne purrilaginem concipiant, ad fervandum faporem, & præftanda omnia ea, quæ à falino principio expectari poffunt. Fallor, an ad innuendum hoc myfticè etiam facrificiis adhibitum fuit fal, & in omni oblatione facrificiorum offerendum erat? *Lev. 2. v. 13.* omnis victima debebat fale condiri, *Marc. 9. 49.* & igne hinc comburi. Id eo magis confirmat jam afferta, condiri debere animos, ne obtorpeant otio, ne vitiis & peccatis corrumpantur ac putrilaginem concipiant. Ne putris fermo vel ex ore egrediatur *Eph. 4. v. 29.* fed femper cum gratiâ fale fit conditus. *Coloff. 4. v. 6.* Sicque fœdus æternum

num ipsum (einen Saltzbund) signat simul, sic fructum sapientiæ illius, quæ condit carnis stimulos, vel refrenat potius, ne exuberet, & luxuriet.

Hoc pacto sanè videtur clarere posse optimè, quâ de ratione vel quo medio comparationis Salvator salis terræ nomine dignatus sit suos. Non minus quoque idem valebit de statu contrario, si prius dixerimus, quod potissimum intendebamus, de sale insulso ipso.

Sal insulsum ex utriusque prædicati sensu dicitur, quod saporem exuit suum, ob quem est & dicitur sal, ac in usus deservit. Τὸ μωρὸν de insipido dici etiam ex *Hippocrate* nostro patet *l. 2. de diæt. c. 27. t. 2.* ubi de iis agit, *ὁκόσα ὑγρὴν φύσιν ἔχει, καὶ ψυχρὴν, καὶ μωρὴν, quæ humidam habent naturam frigidamque ac insipidam.*

Videri posset contradictio in adjecto, & sal insulsum velut σιδηρόξυλον aliquod se habere. Licitum fuerit etiam id ex hypothesi saltim asserere; ut sensus sit: posito, si sal reddatur insulsum, quo ipso nil quicquam derogatur splendori veritatis ipsius. Neque enim insuetum est, prosequi allegoriam, & conditionatè etiam ulterius rem ipsam illustrare. Verumenimverò eo non opus est, revera enim sal, utut sapidissimum, reddi potest insulsum, infatuari penitus, & usibus suis ineptum reddi, seu ex toto, seu ex parte.

Inverti potest penitus sal & exui suâ velut animâ per ignem, si solvatur aquâ primò & evaporetur, hinc aliquot horarum spatio igne aperto exuratur; Solutus per deliquium iterum evaporetur, destillando inde aquam dulcem, & iterum aliquandiu exuratur; quo pacto repetitis aliquot vicibus in limum vel terram puram omni gustu privatam convertitur. Experimentum hoc sal marinum omni salsedine exuendi pluries à se factum scribit *Blasius Vigenerius l. de igne & sale c. 68. p. m. 125.* Addit mirabundus: *quorsum igitur salsedo salis mei devenit? certè de hac re quid dicam nescio, rem autem ita se habere ipsa veritas est. Hunc nodum si quis mihi solveret, certè gratum faceret.*

Id verò non difficile esse deprehenditur, si noverimus sal esse fœtum terræ, ut sulphur aquæ, mercurio utrisque communi, ex secretiori chimiâ. Est materia secunda ex primâ nata, est terræ quædam δύναμις, ἐνέργεια ac virtus. Terra sale exuta damnata audit chimicis & relollacea, inutilis. Ignis verò elementa salis destruit, particulas acuminatas, rigidas, acres, solubiles, sapidas invertit, aqueas proportionatas

abigit

abigit; acidas ab alcalibus urinosis, seu ammoniacalibus, paucis licet, separat, sulphureas exiguas destruit, singulas è loculis suis deturbat; quo sæpius repetito, necessum est tandem nil superesse quàm matricem primam, terram inertem.

Valet idem de salibus quoque aliis, seu acidis, seu alcalibus, lixiviosis. Quis nescit, acetum ipsum sæpe sponte inverti, & inversis particulis insipidum, iners, reddi solere? De salibus lixivis idem valet, quod de sale communi jam assertum est. Sal tartari enim eodem modo tractatum, crebriori calcinatione & solutione etiam in terram abit.

Infatuatur itidem & insulsum, saltim secundum quid, & ad debitos usus fit, si fucetur & remisceatur cum aliis, heterogeneis, peregrinis. Sicuti enim aliquando adduntur aromata alia, piper, semen anisi, carvi, vel similia pro suis usibus, condiendi & corrigendi tum cibos, tum humores morbosos, seu flatus quoque; ita impuritas & permixtio alia ineptum reddit omninò. Quis cum terrâ, cum pulvere, cum quisquiliis remixtum sal vel mensæ apponere, vel ferculis remiscere condiendi gratiâ sustineat?

Utriusque exemplum, & inversionis & permixtionis hujus, exhibe destillatio, quando, recepto chimicorum more, addito boli communis pulverisatæ triplo, ad impediendam fusionem, in fluorem adiguntur vi ignis partes acidæ, & separatio elementorum artificiosa peragitur. Ibi toto die & ad oculum *ἅλας ἄναλον sal insulsum* visitur.

Tacemus jam tactam solutionem, quando solutum in muriam abit, nec sic perfectè commodat utentium votis, aqueis nimis diluentibus particulis. Neque enim muria tam condiendi & aptandi ad saporem, quàm asservandi aliquandiu usu adhiberi consuevit. Mittimus oppositam huic ipsam decrepitationem, quando sal ad ignem torretur, aqueo sic absumpto solum phlegmate. Ex his ergò efficitur facillimè, exutum sapore sal, seu dictis illis & cognitis modis, seu aliis, sal esse desinere, & ut *ἄναλον*, ita planè inutile.

Notanter hinc addit Salvator: *οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, neque in terram, neque in sterquilinium utile est; Luc. 14. 34.* & *Matth. 5. 13.* *Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ad nihil valet ultra, nisi ut projiciatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Mens est, alia recrementa, ad cibum inutilia, rejectanea habere suos usus ad stercorandos & impinguandos agros. Tantum verò

abesse

rabesse. ut sal insulsum redditum huic fini inserviat, ut potius debeatur locis incultis viarum, quo quisquiliæ aliæ, ut conculcetur, & annihiletur penitus. Ita verò admodum emphaticè insinuat, quàm inutilia terræ pondera sint Christiani, thesauro illo ineffabili orbi, & foras projiciendi extra regnum cœlorum.

Non minus unà supponitur ac innuitur sal esse sterilitatis argumentum ac causam, quod prius, quàm attingamus penitius, in mentem venit, non paucos contrarium asserere. Instar omnium sit *P. Borellus*, qui *cent.2.obs.21 p.126.* Sal esse adipem terræ, *inquit*, quo fertilis quotidie redditur, cum à pluviis & aliis aquis ad loca decliviora sal dissolutum defertur, unde fit, aquam & terram fossarum terras fertiliores reddere, & montes steriles remanere, fertiles è contra planities. Hincque fit, terram, à quâ sal eductum fuit, sterilem per triennium omninò remanere, donec ab aere vi terræ magneticâ sal denuo attrahatur. Ideo dixit optimè Doctor Doctorum, sal rem optimam esse, & Apostolos ideo sali similes esse asseveravit. Hactenus ille.

Ast, quantum quidem nostri est loci, diversa est ratio. Ratum hoc est potius, ut alimentum animalium est dulce, ita & idem in vegetabili regno valere; sal verò nutritioni esse contrarium. Testatur id quotidiana experientia, si solum fuerit nitrosius, arbores brevi extingui, nec ætatem ferre, ut & alia vegetabilium genera, muriâ vel urinâ, vel aliis talibus aspersa mox marcescere & emori. Est enim sal contrarium γλισχρῷ, acrimoniâ suâ poros findit, & exucca ac arida reddit arbusta.

Interim verùm est cineres aspersos vel salia conferre posse ad fructificationem, sed per accidens magis, quod vel tollantur sic peregrina impedimenta, vel porosius sic reddatur solum, vel sulphur magis solubile & ad diductionem aptum, uti solent fimo soluto nitrum addere, solutione hâc grana macerare & imbibita hinc serere, non minimo cum fœnore. Pertinet huc eo fine etiam accendi aliquando arva, quod latius canit *Poeta l.1. Georgic. p.m.34.*

Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
atque levem stipulam crepitantibus urere flammis &c. &c.

Notum enim vicissim est desolatis locis inspersum esse sal, & in proverbium abiisse terram salsuginosam pro infœcundâ & sterili, quod è sacris ipsis & aliundè fusius probare supersedemus. Ut adeò sal insul-

sum

ſum plenariè ſit ineptum ad illos uſus, quos obire ſal aliàs conſuevit: è contrario verò *in ſolo Chriſto qui ſapit, ille ſapit.*

His præfandis anſam dedit Diſputatio Inauguralis de SUFFUSIONE Clariſſimi & meritiſſimi Medicinæ Doctorandi,

JOHANNIS GEORGII HASTII,
OSNABRUGENSIS WESTPHALI.

Natus is eſt Anno M DC LXI. D. IV. Septembr. ſt. nov. Patre GEORGIO HAST, Chirurgo, Matre CATHARINA Lübeckers. Horum curâ, à primâ ætate, ad animum literis & moribus imbuendum, in ſcholas miſſus, in patriâ & alibi Præceptores clariſſimos & fideliſſimos nactus eſt, ex quibus præ aliis laudat M. THEODORUM KORNFELDUM Con-rectorem, & M. TOBIAM KUGELMANNUM Rectorem p. m. Inde præcipuè Malchinum ſalutavit, ſingularem expertus favorem JOHANNIS FABRITII Rectoris. Iſta verò humaniora ſtudia Hallis Saxonum finiit, M. JOHANNIS PRÆTORII, Rectoris, Amici noſtri ſingularis, & M. ROTTII Con-Rectoris dexterrima manuductione uſus.

Hinc ad altiora ſtudia tractanda Jenam noſtram ingreſſus Anno M DC LXXXVI. die III. Aprilis, præter Philoſophica ſtudia, & inter hæc præcipuè mathematica, ex ore Ampliſſ. Facultatis Philoſ. Adjuncti M. GEORGII ALBERTI HAMBERGERI, in Sturmii Tabulas Mathematicas commentantis, medicæ arti ſe mancipavit.

Sectatus ergò ſedulo eſt Profeſſores medicos celeberrimos, & nominatim B. D. AUGUSTINI HENRICI FASCHII in Botanicis, Anatomicis & Chirurgicis lectionibus publicis & privatis indivulſus Auditor fuit & ſpectator. Noſtrâ verò peculiariter uſus eſt operâ, per univerſæ artis latifundia ductus & doctus, privatis, privatiſſimis & publicis quoque ſcholis, ut & Diſputationibus ac ſectione cadaveris virginei, excurſionibus Botanicis & exercitamentis aliis. Deprædicat etiam D. GÜNTHERI CHRISTOPHORI SCHELHAMMERI Botanicas & oſteologicas demonſtrationes, aliaque diſcendi ſuppeditata adminicula.

Tacemus, quæ ex converſatione benevolâ D. JOHANNIS HADRIANI SCHLEVOGTII, Phyſici h. l. ordinarii meritiſſimi, & D. JOHANNIS ERNESTI STAHLII, hodiè Archiatri Ducalis Saxo Vinarienſis, in uſus ſuos convertere licuit.

His

His itaque ſtudiis non interruptâ ſerie annorum aliquot exant latis publicum præmium, honores in arte ſummos, capeſſere conſtituit, factâ eo nomine decenti à Gratioſiſſimâ Facultate petitione. Exploratis abundè profectibus ſufficientibus & egregiis voti pleniſſimè damnatus fuit.

Quamobrem, cum ad d. XXVII. Januar. ſub Præſidio SCHELHAMMERIANO laudatam Diſputationem habiturus ſit, ad ſolennem hanc panegyrin Magnificum Rectorem Deſignatum, Proceres Academiæ, & Hoſpites omnium ordinum venerandos, almæque arti faventes officioſe & humaniter invito. P. P. Sub ſigillo Facultatis,

M DC XCI. D. XXV. Jan.

L. S.